PÄÄESIKUNTA
Sektorijohtaja, varatuomari Mika Lundelin
Oikeudellinen osasto
Helsinki

MUISTIO 1 (3)

14.6.2022

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Hallituksen esitys (HE 94/2022 vp) eduskunnalle laiksi rajavartiolain muuttamisesta

Yleistä

Esityksen tavoitteena on vahvistaa rajaturvallisuutta parantamalla Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia varautua ja vastata normaaliolojen häiriötilanteisiin. Muutoksilla parannettaisiin myös Rajavartiolaitoksen varautumista poikkeusoloihin. Tavoitteena on tehdä rajavartiolakiin kiireellisimmiksi katsotut muutokset muun muassa muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen varautumiseksi.

Rajavartiolakiin lisättäisiin nimenomainen sääntely rajanylitysliikenteen rajoittamisesta. Lisäksi valtioneuvosto voisi päättää kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisestä Suomen valtakunnanrajalla yhteen tai useampaan rajanylityspaikkaan, jos se on välttämätöntä laajamittaisesta maahantulosta tai vieraan valtion vaikutuksesta tapahtuvasta maahantulosta aiheutuvan vakavan uhan torjumiseksi.

Rajavartiolakiin lisättäisiin myös täydentävät säännökset esteiden rakentamisesta rajavyöhykkeelle sekä uusi sääntely velvollisuudesta luovuttaa täyttä korvausta vastaan Rajavartiolaitokselle sen lakisääteisessä tehtävässä välttämätöntä omaisuutta sekä suorittaa välttämättömiä palveluja Rajavartiolaitokselle käyvän hinnan mukaista korvausta vastaan.

Muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Tämä on ymmärrettävää, sillä muutoksille on olemassa turvallisuusympäristöstä johtuva tarve. Poikkeuksellisen kiireellinen valmisteluaikataulu on kuitenkin johtanut siihen, että myös säädösvalmisteluprosessi on selvästi poikennut sekä vaiheidensa että vaiheiden keston osalta totutusta ja oikeusministeriön säädösvalmisteluoppaiden mukaisesta mallista. Poikkeuksellinen valmistelutapa ja erittäin tiukka aikataulu lisäävät riskejä siitä, että kaikkia nyt esitettävää muutosta koskevia merkityksellisiä näkökulmia ja vaikutuksia ei ole kyetty riittävästi tunnistamaan.

Lausunto

Pääesikunnalta on ennen tätä asiantuntijakuulemista pyydetty lausuntoa hallituksen esityksen luonnosversiosta. Tuolloin Pääesikunta kiinnitti huomiota erityisesti esitetyn lain 39 a §:ään.

Hallituksen esityksen luonnosversiossa 39 a §:n ja sen perusteluista ei käynyt riittävän selkeästi ilmi, koskiko siinä mainittu luovutusvelvollisuus myös muita viranomaisia, jotka toimivat samalla toiminta-alueella. Hallituksen esityksen luonnosversiossa jäikin tulkinnanvaraiseksi, koskiko luovutusvelvollisuus esi-

merkiksi Merivoimien venekalustoa, joka operoi puolustusvoimien lakisääteisissä tehtävissä samalla toiminta-alueella. Hallituksen esityksen luonnosversiossa sanamuodon mukaisesti tulkittuna omaisuuden luovutusvelvollisuus ja palveluiden suoritusvelvollisuus Rajavartiolaitokselle olisi koskenut muita viranomaisia, esimerkiksi myös Puolustusvoimia. Lausunnossaan hallituksen esityksen luonnosversiosta Pääesikunta totesi, että oikeustilan ei tule olla tällainen, sillä se vaarantaa Puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien suorittamisen.

Hallituksen esityksen luonnosversiossa epäselväksi jäi, onko tuossa pykälässä tarkoitettu rajavartiomies toimivaltainen määräämään Puolustusvoimien henkilöstöä ja kalustoa tukemaan rajavartiolaitoksen tehtävässä ilman puolustusvoimista annetussa laissa ja rajavartiolaissa säädettyä virka-apumenettelyä. Tätä epäselvyyttä korosti hallituksen esityksen luonnosversion perusteluteksti (sivu 27), joka kuuluu seuraavasti:

> "Rajavartiolakiin ehdotettavan sääntelyn tarkoituksena olisi turvata Rajavartiolaitoksen välttämättömän lakisääteisen tehtävän suorittaminen tilanteessa, joka **ei ole hallittavissa Rajavartiolaitoksen omin resurssein tai virka-avun tuella**. Kyse olisi viimesijaisesta keinosta turvata Rajavartiolaitoksen yksittäisen tehtävän, kuten esimerkiksi kiireellisen rajaturvallisuustehtävän suorittaminen"

Pääesikunnan näkemyksen mukaan oikeustila ei tule olla tällainen, eikä sitä tule tähän suuntaan kehittää. Puolustusvoimat antaa virka-apua Rajavartiolaitokselle perustuen nykyiseen ja toimivaan säädösperustaan. Puolustusvoimien virka-avusta Rajavartiolaitokselle säädetään rajavartiolain (578/2005) 79 §:ssä. Tätä pykälää uudistettiin ja tarkennettiin vasta muutama vuosi sitten, eikä sitä ole tarpeen nyt perusteiltaan muuttaa tai muuten laajentaa Puolustusvoimien virka-apua muihin Rajavartiolaitoksen lakisääteisiin tehtäviin.

Nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä HE 94/2022 vp Pääesikunnan esittämät seikat on otettu riittävällä tavalla huomioon. Hallituksen esityksen HE 94/2022 vp 39 a §:ään on lisätty "määrätä yksityishenkilö, yksityinen elinkeinonharjoittaja tai yksityinen yhteisö". Myös perusteluihin tehtiin täsmennyksiä. Tämä selventää oikeustilaa, ja se vastaa poliisilain (872/2011) 9 luvun 3 säätelyä vastaavassa tilanteessa.

Mika Lundelin
Sotilaslakimies, sektorijohtaja
Varatuomari